

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research

|| Sayı/ Issue 13 (Aralık/ December 2023), s. 428-441.
|| Geliş Tarihi-Received: 18.10.2023
|| Kabul Tarihi-Accepted: 24.11.2023
|| Araştırma Makalesi-Research Article
|| ISSN: 2687-5675
|| DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1377679

Susturulmuş Doğaya Ses Veren Bir Eser: *Küçük Toplayıcının Büyük Macerası/Yolculuğu*

A Work that Gives a Voice to Silenced Nature: The Little Collector's Big Adventure/Journey

Aydan ENER SU*

Öz

Çevre sorunları ekoloji biliminin araştırma konusuyken dünyanın geleceğini tehdit eder bir boyuta gelmesiyle disiplinler arası bir özellik kazanmıştır. 1990'lı yıllardan itibaren Batılı yazarların eserlerinde görülmeye başlanan çevreci edebiyat eleştirisi çok daha sonraları Türk yazarların ilgi odağı olmuştur. Bu kuram doğanın edebî eserlere nasıl yansıdığını incelemenin yanı sıra insanların doğayla ilişkilerini şekillendiren, insanın da ekosistemin bir parçası olduğunu, tüm canlıların eşit olduğunu vurgulayan bir yaklaşımdır.

Küresel sorunların her geçen gün daha ciddi boyutlara ulaştığı bir süreçte çevreye karşı sorumluluklarımızın küçük yaşlardan itibaren aşılması gereken önemli bir durum olduğu yazarlarımız tarafından da fark edilmiş ve eserlerine konu olarak girmiştir. Çevreye karşı duyarlı yazarlarımızdan biri de Sinan Yaşar'dır. Çocuk edebiyatının yeni sayılabilecek isimlerinden Sinan Yaşar, kısa sürede çocukların ilgisini çekmeyi başarmış, "Değerler Eğitimi"nin önemli bir basamağını oluşturan çevre duyarlılığını, doğaya saygı konusunu eserlerinde etkili bir şekilde ele almıştır. Bu çalışmada çevreci eleştiri akımı tanıtıldıktan sonra yazarın *Küçük Toplayıcının Büyük Macerası/Yolculuğu* eserlerinden hareketle iklim değişikliği, küresel ısınma, kıtlık, kuraklık nedeniyle zorunlu göç sorunları değerlendirilmiştir. Bu çalışmayla çocuk edebiyatı ürünlerinin de çocuklara ekolojik farkındalık sağlamaya çalıştıkları görülmüş, çevreci eleştirinin çocuk edebiyatı alanındaki eserlere uygulanmasına örnek oluşturmak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çevreci eleştiri, ekolojik bilinçlendirme, iklim değişikliği, küresel ısınma, *Küçük Toplayıcının Büyük Macerası*, *Küçük Toplayıcının Büyük Yolculuğu*, Sinan Yaşar.

Abstract

While environmental problems are the subject of research in ecology, they have gained an interdisciplinary characteristic as they have become a threat to the future of the world. Environmentalist literary criticism, which began to be seen in the works of Western writers from the 1990s onwards, became the focus of attention of Turkish writers much later. In addition to examining how nature is reflected in literary works, this theory is an approach that shapes people's relations with nature, emphasizing that humans are a part of the ecosystem and that all living things are equal. In a process where global problems are becoming more and more serious day by day, our writers have also realized that our

* Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, e-posta: aydanenersu@nevsehir.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3693-2729.

responsibilities towards the environment are an important situation that should be instilled from an early age and have entered their works as a subject. Sinan Yaşar is one of our environmentally sensitive writers. Sinan Yaşar, one of the relatively new names in children's literature, managed to attract the attention of children in a short time, and effectively addressed environmental awareness and respect for nature, which constitute an important step of "Values Education", in his works. In this study, after introducing the environmental criticism movement, the problems of climate change, global warming, famine, and forced migration due to drought are evaluated based on the author's *Küçük Toplayıcının Büyük Macerası/Yolculuğu*. With this study, it was seen that children's literature products also try to provide children with ecological awareness, and it was aimed to set an example for the application of environmentalist criticism to works in the field of children's literature.

Keywords: Environmental criticism, ecological awareness, climate change, global warming, *Küçük Toplayıcının Büyük Macerası, Küçük Toplayıcının Büyük Yolculuğu, Sinan Yaşar.*

Giriş

“Memleketimizin bir ziraat memleketi olduğu ve
vüsati göz önüne alınırsa
bizim başlıca kuvvet ve servet mesnedimizin
toprak olduğu tezahür eder.”

Mustafa Kemal Atatürk

Doğa yazını ekoloji bilimiyle ve etikte birlikte ele alan ilk filozof olan Leopold, *Bir Kum Yöresi Almanacağı* adlı eserinde doğaya insan merkezli bakış yerine yaşam merkezli bakışın tercih edilmesini önermiştir (Özdağ, 2005, s. 21-35). Doğaya hükmetmenin, doğayı sömürmenin yanlışlığı üzerinde duran Leopold, insanların biyotik topluluğunun birer üyesi olduğunu, şahsi bir eşya olarak görülen toprağın kötüye kullanıldığını, “toprağa sevgi ve saygının ancak toprağı ait olduğumuz bir topluluk olarak görmeye başladığımızda gerçekleşeceği”ni (Leopold’dan aktaran Özdağ, 2005, s. 39) belirtmiştir. Bu düşüncelerini toprak etiği kavramıyla da destekleyen Leopold, *Bir Kum Yöresi Almanacağı’nın* “Toprak Etiği” bölümünde, “etiğin sınırlarının karaları, suları, bitkileri ve hayvanları kapsayacak şekilde genişletilmesini” önermiş ve bunu “evrimsel bir olasılık ve ekolojik bir gereklilik” olarak kabul etmiştir (Özdağ, 2005, s. 107).

Doğanın bir sömürü unsuru olmayıp hak ettiği değeri görmesi, bireylerin çevreyle etik bir ilişki içinde olması, ekolojik bilinçlenme gibi doğa ve insan arasındaki ilişkiyi düzenlemeyi hedefleyen doğa yazını çalışmaları edebiyatın çeşitli türlerinde de yansımaları bulmuştur. Bu yansımaların etkisiyle çevreci eleştiri çalışmaları önem kazanmıştır. Doğa ve edebiyat arasındaki ilişkiyi inceleyen çevreci eleştiri, eserde doğanın nasıl temsil edildiğini, doğaya saygıyı, doğaya karşı tavrımızı, sorumluluklarımızı, doğanın insanlar için önemini ele alan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımı ilk olarak William Rueckert “ekolojinin prensiplerinin edebiyata uyarlanması” (1996, s. 107; aktaran Özdağ-Alpaslan, 2010, s. 643) sonrasında ise çevreci eleştirinin başlatılmasında etkili olan ve *The Ecocriticism Reader* (Çevreci Eleştiri Seçkisi) adlı eserin editörlerinden Cheryll Glotfelty, kitaba yazdığı “Giriş” yazısında “edebiyat ve fiziksel çevre arasındaki ilişkinin incelenmesi” olarak gördüğü çevreci eleştirinin tanımını şu şekilde yapmıştır:

“[Ç]evreci eleştiri (ecocriticism) nedir? Basitçe söylemek gerekirse, edebiyat ve fiziksel çevre arasındaki ilişkinin çalışılmasıdır. Nasıl ki feminist eleştiri dili ve edebiyatı cinsiyet açısından ele alıyorsa, nasıl ki Marksist eleştiri metinlerin okunmasında üretim biçimleri ve ekonomik sınıf hakkında bir farkındalık yaratıyorsa, çevreci eleştiri de edebiyat çalışmalarına yeryüzü merkezli bir yaklaşım getirir” (1996, s. xviii; aktaran Özdağ-Alpaslan, 2010, s. 643).

Scott Slovic ise çevreci eleştiriyi “Doğa yazını eserlerinin akla gelebilecek her türlü bilimsel yaklaşımla incelenmesi ya da her türlü edebî eserde [ilk bakışta insanın dışındaki doğayla ilgili görünmeyenler de dahil] ekolojik sezdirimlerin ve insan-doğa ilişkilerinin tetkiki” olduğunu belirtmiştir (2008, s. 27; aktaran Özdağ-Alpaslan, 2010, s. 642).

Çevreci eleştiri hakkında yapılan bu tanımlardan sonra çevreci bir eserin belirlenmesinde nelere dikkat edilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Bu alanda önemli isimlerden biri kabul edilen Lawrence Buell, *The Environmental Imagination* adlı çalışmasında bir eserin çevreci olup olmadığını tespit edebilmek için dört kritere bakılabileceğini belirtir:

- “1. Eserde insanın dışındaki çevre sadece bir arka plan değil, insanın tarihinin doğa tarihiyle iç içe olduğu bir mevcudiyettir;
2. Eserde, insan menfaatleri yasal olan yegâne menfaat olarak görülmemektedir;
3. İnsanın çevreye karşı sorumlulukları eserin etik boyutunun bir parçasıdır;
4. Eserde çevrenin değişmezliği değil de bir süreç olduğu düşüncesi en azından dolaylı olarak bulunur.” (Buell, 1995, s. 7-8).(Buell’den aktaran Özdağ, 2017, s. 32-33).

Özdağ ve Alpaslan da Glotfelty’in “Çevre Krizi Çağında Edebiyat Çalışmaları” adlı makalesinde çevreci eleştirmenlerin bir edebî esere nasıl yaklaşacaklarına dair önemli bilgiler verdiğini ve ona göre çevreci eleştirmenin esere “Bu şiirde doğa nasıl temsil edilmiştir? Bu oyundaki değerler ekolojik erdemle uyumlu mudur? Toprağa ilişkin metaforlarımız toprağa olan tavrımızı nasıl şekillendirir?” gibi sorular yöneltebileceğini belirtmiştir (2010, s. 643).

Çevre ve edebiyat arasındaki ilişkiyi araştıran disiplinler arası bir alan olarak kabul edilen çevreci eleştiri bir eseri pek çok açıdan ele alabilir. Çevreci eleştiri “yalnızca edebiyat eserlerinde doğanın nasıl yansıtıldığını incelemeyi, doğaya yüklenen simgesel anlamları, bu anlamların oluşturduğu düşünce kalıplarını, nehirlerin, denizlerin, toprak, bitki ve hayvan türlerinin insan kültürlerini nasıl şekillendirdiğini, dilin nasıl kullanıldığını, çevre sorunlarına nasıl yaklaşıldığını, metin içindeki değer yargılarını ve benlik kavramlarını da mercek altına alır” (Oppermann, 2012, s. 25). Bu nedenle çevreci eleştiri “edebiyat eleştirisi ve kuramları içinde, edebiyat ve kültür metinlerini çevreci bir bakış açısıyla yorumlayan, edebiyat ile çevre, ekoloji ile kültür arasındaki ilişkileri inceleyen tek akım.” (Oppermann, 2012, s. 9) olarak değerlendirilmiştir.

Çevreye Duyarlı Çocuk Edebiyatı Eserleri

İklim değişikliği, küresel ısınma, su krizi gibi doğanın yok oluşuna dair küresel sorunların her geçen gün daha tehlikeli boyutlara ulaşması dünya edebiyatında olduğu gibi Türk edebiyatındaki yazarların da çevre duyarlılığını artıran eserler verme, okurlarını bilinçlendirme çabasına girişmelerini sağlamıştır. Türk edebiyatının roman, hikâye, tiyatro, şiir gibi çeşitli türlerindeki eserler çevreci eleştiri yöntemiyle yorumlanarak okurların ekolojik bilincinin artırılması desteklenmiştir. Özellikle son dönemde bu farkındalığın “gelişim sürecindeki çocuğun anlama ve kavrama düzeyini dikkate alarak duygu ve düşünce dünyasına seslenen ve öncelikle hedef kitlesi 2-15 yaş aralığındaki çocuklar olan edebiyat” (Şimşek ve Yakar, 2016, s. 42); “dil gelişimlerine ve anlama düzeylerine uygun, gereksinmelerini de önceleyen bir yaklaşımla, çocuklara yaşam ve insan gerçekliğini sanatsal nitelikli dilsel ve görsel iletilerle sunan, onların duygu ve düşünce dünyalarında etkilenimler uyandıran yapıtların genel adı” (Sever, 2007, s. 41) şeklinde tanımlanan çocuk edebiyatı ürünlerine de yansımaları daha erken yaşlardan

İtibaren çevreye saygılı bireylerin yetişmesinde etkili olmaktadır. “Aile, doğa, dürüstlük, özveri, bağışlama, çalışkanlık, başarı ve benzeri iyi ve güzel değerler çocuk kitaplarını zenginleştirmek için vazgeçilmez temel unsurlardır.”(Yalçın ve Aytas, 2017, s. 87). Bu temel kavramlardan biri olan doğa, çocuk kitapları yazan yazarlar tarafından çocuğun gözünden ve çocuğa görelilik ilkesine uygun olarak, sürükleyici ve etkileyici bir şekilde ele alınır.

Küçük yaşlardan itibaren çocuklarda ekolojik farkındalık oluşturmak isteyen pek çok yazar çevre sorunlarını anlatan eserler kaleme almıştır. Dokuz ve üstü yaş grubuna uygun bir şekilde hazırlanan Selda Yaşar’ın *Susuz Çağın Çocukları*, Bilgin Adalı’nın üçleme şeklindeki eseri *Atlantis’in Çocukları*, Mavisel Yener’in *İklim’i Ne Değiştirdi Böyle?*, Nilay Dalyan’ın *Zeynep’in Ekoloji Günlükleri: Kuzey Kutbuna Gidiyoruz*, Esra İter Demirbilek’in *Yeryüzü Takımı: Zehirli Topraklar*, Nesrin Aktaran *Çevre Sorunları Büyüteç Altında*, Sinan Yaşar’ın *Küçük Toplayıcının Büyük Macerası*, *Küçük Toplayıcının Büyük Yolculuğu* ve daha sayılabilecek pek çok kitabın yanı sıra çocuklar için hazırlanan süreli yayınlardan Tübitak’ın Kasım 2022 sayılı *Meraklı Minik Dergisi*, TRT Çocuk Dergisi’nin Haziran 2023 sayısı *Ekolojik Farkındalık*, medyada da çocukların çevreye karşı duyarlı olmalarını sağlayan, TRT’de yayımlanan, “keşfet doğayı yaşa macerayı” sloganını kullanan Su Elçileri Eğitim ve Farkındalık Artırma Teknik Destek Projesi kapsamında hazırlanan “Kaptan Pengu ve Arkadaşları” adlı çizgi filmin hemen her bölümünde doğa, suyun önemi, atıklar, çöpleri ayrıştırma, geri dönüşüm gibi çeşitli çevre sorunlarına değinilmektedir. Tüm bu çalışmalar, çocuğun seviyesine uygun bir şekilde küçük yaşlardan itibaren çevre konusunda bilinçlenmelerinde etkili olan unsurlardır. Bu eserlerde doğanın ne kadar kıymetli olduğu, insanoğlunun yaşamını devam ettirebilmesi için çevreye duyarlı bireyler olmaları gerektiği etkileyici bir şekilde anlatılmıştır.

Kitap, süreli yayın, çizgi filminden sonra çocukların çevreye karşı duyarlı birey olmaları amacıyla yapılan bilinçlendirme faaliyetlerinden biri de Samsun’un Tekkeköy ilçesinde bulunan tarihi ahşap binanın aslına uygun olarak restore edildikten sonra 2018 yılında 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı’nda Türkiye’nin ilk “Ahşap Ekolojik Oyuncak Müzesi” olarak açılmasıdır. Müzenin fikir babası “Oyuncakçı Dede” olarak tanınan Salih Tok’un, tamamen doğal malzemelerle ahşaptan ürettiği oyuncaklarda insan sağlığına ve çevreye zararlı hiçbir madde kullanılmamıştır (İşler, 2023, s. 28-29).

Sinan Yaşar: Hayatı ve Edebî Kişiliği

Sinan Yaşar, 1987 yılında Eskişehir’de doğmuştur. Gazi Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü’nden mezun olan yazar, bir süre İstanbul’da devlet okullarında öğretmenlik yapmıştır. Yazı hayatına yetişkinler için öyküler yazarak başlayan Yaşar’ın çalışmaları çeşitli dergilerde yayımlanmıştır. Kitap okumayı çok seven, evli ve bir çocuk babası Sinan Yaşar, 2016 yılından itibaren çocuklar için yazmaya başlamıştır. Serkan Parlak’ın kendisiyle yaptığı bir röportajda yazı hayatının başlangıç dönemi ve öğrencilerinin kitaplarına etkisi hakkında bilgi vermiştir:

“Yazı çalışmalarına on altı, on yedi yaşlarımda başladım. Edebiyat dergileri ve fanzinlerle de bu yaşlarda tanıştım. Her hafta kitabevelerine gidip yazım yayımlanmış mı heyecanını yaşamak o zamanlar benim için çok önemliydi. Hâlâ da öyledir. Çocuklar için yazmaya da öğrencilerim sayesinde başladım diyebilirim. Bir gün Türkçe dersinde yazdırdığım gotik bir hikâyeden çok etkilendiler. O kadar beğendiler ki her gün birer sayfa yazmaya devam ettik. Sene sonuna geldiğimizde bir kitap kalınlığında hikâye yazdığımızı gördük. Bir öğretmen olarak çocukların kolay kolay kitap beğenmediklerini çok iyi bilirim. Hâl

böyleyken yazdırdıklarımın beğenilmesi beni çocuk kitabı yazmaya teşvik etti, o sene ilk kitabım üstüne çalışmalara başladım.” (Parlak, 2022).

Çocukluğunu bir köyde, doğayla iç içe bir ortamda geçirdiğini bu nedenle doğanın genlerinde olduğunu belirten yazar için, en büyük ilham kaynağı çocukluğudur. Kitaplarını yazmadan önce zihninde kurgulayan Yaşar, genel çatıyı belirledikten sonra eğlenceli bir yazma süreci yaşadığını, çok sayıda karakter kullanmayı tercih etmediğini ve olayları çekirdek bir kadro üzerine kurguladığını belirtmiştir. Yazarın bu tercihinde karakter sayısının fazlalığının çocukların kendilerini kitaba kaptırmalarını zorlaştırdığı düşüncesi etkili olmuştur. Eserlerindeki mekân seçimini ise genellikle kasabadan ve ormanlardan yana kullanan yazar, bir çocuğun bisikletiyle bir ucundan diğer ucuna kolaylıkla ve kısa sürede ulaşabileceği kasabaları küçük bir akvaryuma benzetmiştir. Küçük yerleşim yerindeki herkesin birbirini tanınmasını kurguyu kolaylaştıran bir etmen (Parlak, 2022) olarak görmüştür.

Yazarın *Çetin Ceviz-Sıra Dışı Bir Ödev Hikâyesi* (2018) adlı kitabı Büşra Çakmak tarafından resimlenen *Çetin Ceviz* adlı beş kitaptan oluşan serinin ilk kitabıdır. Sekiz- on iki yaş arası çocuk grubuna hitap eden, altmış dört sayfa ve küçük boy olarak yayımlanan eser, Çetin’in hissettiği duygulara uygun bir şekilde, hayvanlardan esinlenerek adlandırılan ve o hayvanın ilginç bir özelliği hakkında bilgi verilen on bölümden oluşur. Yazar, ilk kitabında, bilime ilgi duyan meraklı bir çocuğun icat ödevi sayesinde yıllardır görüşmedikleri, bilimle ilgilenen, icatlar yapan dedesiyle tanışmasını ve birlikte yaptıkları bilimsel araştırmaları anlatmıştır. Aile bağlarının önemini de vurgulandığı eserde yerçekimi, zaman, ışık hızı, beynin bölümleri gibi bilimsel kavramlar ve hayvanlar hakkında ilginç bilgilere yer verilerek sürükleyici bir eser oluşturulmuştur.

Serinin ikinci kitabı *Çetin Ceviz ve Mucide: Sıra Dışı Bir Arkadaşlık Hikâyesi*'nde (2019) arkadaşlık ilişkileri, Çetin'in arkadaşı Mucide ile yaşadığı serüven dolu günler anlatılmıştır. Geyikli kasabasına yeni taşınan Mucide'nin eski evlerinin bodrumunda bulunduğu esrarlı defteri, Çetin'in dedesi Metin Bey'e göstermeleriyle iki dost için macera dolu bir süreç başlamıştır. Doksan altı sayfa, on bölümden oluşan ve küçük boy olarak yayımlanan eser, sekiz yaş ve üstü çocuklar için uygundur.

Serinin üçüncü kitabı *Çetin Ceviz ve Gözlüklü Çocuk Sıra Dışı Bir Kardeşlik Hikâyesi* (2020) başlığında yayımlanmıştır. Altı yaş ve üzerindeki çocuklara hitap eden eser doksan dört sayfa ve on iki bölümden oluşur. Hayvanlar âlemine ve gezegenlere dair ilginç bilgilerin yer aldığı eserde Çetin'in ilk kitapta dedesiyle birlikte icat ettikleri uyku gözlüğünün çalınması, Mucide'nin hastalığı ve ikinci kitabın sonunda tanıştıkları gözlüklü çocuk, Çetin, Mucide ve Metin Bey'in yaşadığı maceralar anlatılmıştır.

Çetin Ceviz ve Çetonya (2022) Çetin Ceviz serisinin dördüncü kitabıdır. Dokuz bölüm, altmış üç sayfa ve küçük boy olarak yayımlanan eser, sekiz yaş ve üzeri okurlara hitap etmektedir. Çetin'in bisikletle dolaşmaya çıktığı bir gün yaşadığı tehlike ve sonrasında ise Metin Bey ve Çetin'in uzay yolcuğu, gittikleri gezegenlerde yaşadıkları ele alınmıştır.

Yazarın Ekim 2023'te yayımlanan *Çetin Ceviz ve Gizemli Misafirler - Sıra Dışı Bir Son* adlı seksen sayfadan oluşan son eseri, Çetin Ceviz serisinin de son kitabıdır. Öz eleştiri yapmanın önemi, yardımlaşmanın değeri, bilimsel gerçekler, radyasyon sorunu eserde üzerinde durulan konular olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sinan Yaşar'ın çocuklar için yazdığı bir diğer kitabı 2020 yılında *Yazıyı Bulan Çocuk* adıyla yayımlanmıştır. Dokuz -on iki yaş arası çocuklar için yazılan yüz yirmi sayfadan oluşan eser, Mert Tugen tarafından resimlenmiştir. Kitapta ölümsüzlük meyvesini yiyen dokuz yaşındaki Beyaz Bulut adlı kızın bütün köyü yok eden yangında, kaybettiği ailesini

ararken karşılaştığı Sümerler ve icatları, yazının ölümsüzlüğü sağladığı düşüncesi anlatılmıştır.

Gacagucu ve Dünyanın Öbür Ucu (2021) adlı eserinde, Sinan Yaşar, ailesiyle birlikte yaşayan Gacagucu'nun üç milyon yıl süren uykusundan uyanmasıyla başlayan serüvenini ele almıştır. Altı-on yaş arası çocuklar için hazırlanan, Vaghar Aghaet tarafından resimlenen eser, kırk sekiz sayfadan oluşur.

Yazarın, *Küçük Toplayıcının Büyük Macerası* adlı serisinin yüz bir sayfadan oluşan ilk kitabı 2022'de, doksan altı sayfadan oluşan ikincisi ise *Küçük Toplayıcının Büyük Yolculuğu* adıyla 2023'te yayımlanmıştır. Dokuz- on iki yaş arası çocuklar için yazılan eser, Elif Sakallı tarafından resimlenmiştir. Yazarın bir bağ evinde karantinadayken doğa ile yeniden yakın olması *Küçük Toplayıcının Büyük Macerası* adlı eserinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. *Küçük Toplayıcının Büyük Macerası* adlı ilk kitap on bölümden, *Küçük Toplayıcının Büyük Yolculuğu* adlı kitabın ikinci serisi de on üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmamıza konu olan bu iki eserde iklim değişikliği, küresel ısınma sorunu sonucunda yaşanan kıtlık ve göç sürükleyici bir şekilde anlatılmıştır. Eserin ilk cildinde birinci, üçüncü, beşinci, yedinci ve dokuzuncu bölüm başında olay örgüsünden bağımsız bir şekilde ancak kitabın konusuyla bütünlük sağlayan çevre sorunları sonucunda doğada yaşanan değişim hakkında bilgi verilmiştir.

Eserin başkışisi, doğal güzelliklerin farkında olan ve müze açma hayaliyle doğayla ilgili unsurları kavanozlarda biriktirerek koleksiyon oluşturan, odasını doğal yaşam alanına çeviren Kahraman'dır. Doğaya karşı duyarlılığı içselleştirmiş bir kişilik olan ve küçük bir kasabada yaşayan Kahraman'ın babasının işine son verildiği için ailesinin borçları artmış, evlerini satmak zorunda kalmışlardır. Doğduğundan beri aynı sokakta yaşadığı Duygu ve Bilge adlı dostlarından ayrılma ve geçmişini, anılarını bırakarak yeni bir eve taşınma zorunluluğu Kahraman'ı derinden etkilemiştir. Dahası küçük bir eve taşındıkları için yıllardır biriktirdiği, gözünden sakındığı koleksiyonu kutulu bir şekilde eski evlerinin bir köşesinde bırakılmak istenmiştir. Kahraman'ın çok üzülmesi üzerine bir çare bulunana kadar koleksiyonunun Bilgelerin garajında kalmasına karar verilmiş, yeni evin arkasındaki küçücük, bakımsız bahçeyi temizleyip eski evlerinin balkonunda oluşturduğu doğal hayatı oraya taşıyabileceği söylenmiştir. Uzun bir süredir sokaklarındaki kedilerin kaybolduğunu fark eden Kahraman ve arkadaşları, bozkırdaki çiftlik yönüne giden kamyoneti takip ederek kedilerin kapalı tutuldukları yeri bulmuşlar ve onları serbest bırakmışlardır. O sırada yaşadığı tehlike nedeniyle samanlar arasına saklanmak zorunda kalan Kahraman, burada çok parlak bir taş bulmuş ve taş koleksiyonuna onu da eklemiştir. Bir süre sonra Kahraman'ın koleksiyonu için babasının arkadaşı İskender Bey'in çalıştığı kütüphanenin alt katındaki boş oda ayarlanmıştır. İlerleyen günlerde kedileri toplayan adamla yeniden karşılaşan çocuklar durumu karakola bildirmeye karar vermişlerdir. Karakoldayken radyodan iklim değişikliği nedeniyle havanın kızıl olduğunu, pek çok ülkenin kuraklık ve kıtlık korkusuyla depolarını doldurma telaşıyla hareket ettiğini, toz fırtınaları ve çamur yağmurları nedeniyle göçlerin başladığını duymuşlardır. Sıcaklıklar her geçen gün artmış, artık dayanılmaz hâle gelmiştir. O adamın da kedileri kuraklıktan korumaya çalışan biri olduğunu öğrenmişlerdir. Kuraklık öyle bir boyuta gelmiştir ki Duygu ve Bilge'nin ailesi de doğuya göç planları yapmaya başlamıştır. Kahraman ve babası arka bahçelerindeki büyük taşı hareket ettirdiklerinde gömülü bir sandık içinde küçük bir taş ve not bulmuşlardır. Kahraman, kütüphanedeki koleksiyonun bulunduğu odaya gidince bahçelerinde bulduğu taşı çiftlikte bulduğu taşla aynı kavanoza koymuş ve iki taşın birbirine değmesiyle çok güçlü bir ışık ortaya çıkmıştır. Birbirine değince başkalaşım geçiren taşlar tebeşire benzemiştir. Kahraman, ışığı görünce yanlarına gelen İskender

Bey'e durumu anlatmış, o da taşla duvara bir çember çizmiştir. Bir süre sonra çemberin ortası kararmıştır. İskender Bey birkaç dakika içinde benden haber alamazsanız büyüklerinize haber verin diyerek boşluktan içeri girmiş ve ne olduğunu anlamaya çalışmıştır. Duvardaki çember daralarak kapanmaya başladığında İskender Bey hızla geri dönmüş ve gördüklerini anlatmıştır. Delik terk edilmiş bomboş bir araziye çıkmaktadır. Orasının başka bir gezegen olduğunu ve kendi dünyalarının tükenmek üzere olması nedeniyle yaşamak için güzel bir yer olabileceğini düşündükleri için durumu kasabalılara anlatmışlardır. Bir süre yaşanan tedirginliğin ardından gitmek isteyenler Kahraman'ın koleksiyonundaki tohumları da yanlarına alarak bu yeni gezegene gitmiştir. Ancak üzerinde buldukları gezegende yanlarında götürdüklerinden başka hiçbir şey yoktur. Kahraman'ın doğum günüyle başlayan serinin ilk kitabı Kahraman ve bazı kasabalıların yeni gezegene gitmeleriyle son bulur.

Serinin ikinci kitabı yeni gezegendeki ilk günle başlar. İskender Bey açık bir arazide hayatta kalabilmeleri için su, yemek, ateş ve barınağa ihtiyacı olduklarını söyler. Yanlarında yiyecek getirenlerin yiyeceklerini yeni kaynaklar bulana kadar idareli bir şekilde kullanmaya karar verirler. Yemek paylaşımından sonra geceyi ateşin başında geçirebilmek için odun toplarlar ve ertesi gün de kurumuş dallardan barınaklar yaparlar. Akşam ateş etrafında toplandıklarında Bilge'nin dedesi bir lider seçmeyi ve geleceğini planlamayı teklif eder. Cesur Amca tüm ekipmanlarını yanında getirdiğini, yanına gönüllü gelecek üç dört kişiyle güvenliği sağlamak istediğini söyler. Kasabanın gözetleme kulesinde çalışan ormancı Sinan Amca bölgeyi keşfetmek, yaşamak için en ideal yeri belirlemek, su ve yiyecek kaynaklarını tespit edip bölgenin haritasını çıkarmak ister. İskender Amca da bölgenin yönetiminden sorumlu olur. Yeni yerleşim yerlerinin ikinci gününde herkes uzman olduğu konuda yaşadıkları alanı geliştirmeye çalışır. Kahraman, Bilge ve Duygu da Sinan Amca'nın keşif ekibine katılır. Köyün yakınlarında keşfettikleri nehrin köye ulaşmasını sağlarlar. Buldukları Sezar mantarını toplayarak bir günlük yemek sorununu çözerler. Sinan Amca ve keşif ekibi bir adada olduklarını anlarlar ve yaşadıkları yerin haritasını oluştururlar. Kahraman ve arkadaşları ağaçlık alanda gürgen ağacının altında otururken bölgenin yerlileri tarafından kaçırılırlar. İlkel bir topluluğun topraklarında işgalci konumunda olan halk, kendilerini korumanın bir yolunu aramaya başlar. Ertesi sabah güneşin doğuşuyla savaş borusu sesiyle uyandıklarında ne yapacaklarını bilemezler. Kasabalılar, kalabalık ve silahlı topluluk karşısında ne yapacaklarını düşünürken adaya gelmelerini sağlayan kocaman bir deliğin açıldığını ve kedileri toplayan kamyonetli adamın geldiğini görürler. Hayatlarında böyle bir araç görmeyen yerliler ormanın derinliklerinde kaybolur halk da delik kapanmadan geçitten geçer. Eski kasabalarına geldiklerinde her yerin canlandığını görürler. Onlar için adada geçirdikleri birkaç günlük zaman eski kasabalarında kırk beş yıllık bir süreye denk gelmiş ve bu süre zarfında doğa yeniden canlanmıştır. Kasabada tek başına kalan kamyonetli adam neler yaşadığını, geçitten gidenleri nasıl bulduğunu anlatır ve artık herkes doğanın kıymetini anlamıştır.

Eserdeki çevre sorunları küresel ısınma ve kuraklık, kıtlık, göç başlıkları altında ele alınmıştır.

Küresel Isınma ve Kuraklık

Eserdeki temel mesele küresel ısınma nedeniyle birbirine karışan mevsimler ve aşırı sıcakların neden olduğu kuraklık sorunudur. Canlıların yaşamlarını devam ettirebilmeleri için en gerekli temel unsur sudur. Bu nedenle tarihte uygarlıklar hep suya yakın bölgelere yerleşmiştir. Susuz bir hayat düşünülemez, kuraklık tüm canlıların yaşama şeklini etkileyen ana sorundur. Ancak şimdi kasabalılar hatta tüm dünya kuraklıkla mücadele etmek zorundadır. Kitabın ilk cildindeki birinci bölümün başında

olay örgüsünden bağımsız bir şekilde ancak kitabın konusuyla bütünlük sağlayan çevre sorunları sonucunda doğada yaşanan değişim hakkında bilgi verilmiştir. Doğadaki sorunu ilk fark eden hayvanlar olmuştur. Kuşların, kaplumbağaların, arıların, balıkların, böceklerin davranışlarındaki gariplikler dikkat çekmektedir:

“Değişikliği önce kuşlar fark etti. Göç yollarını değiştirdiler. Ama başka yöne gitmenin de faydası olmadığını anladıklarında, oldukları yerde kaldılar. Sonra kaplumbağalar anladı bir şeylerin ters gittiğini. Kabuklarından daha az çıkar oldular. Kaplumbağalardan sonra arılar farkına vardı durumun. Peteklerini bir an önce dokudular. Balıkların dünyadan haberi olmadığını mı düşünüyorsunuz? Onlar da çabucak kavradılar olan biteni, daha derinlere yüzdüler. Yere en yakın ve en bağlı canlılar, böcekler bile gecikmedi felaketi kavramakta. Yuvalarını genişlettiler.” (2023a, s. 7).

Doğanın unsurlarından biri olan hayvanlar, yaşadıkları ekosistemdeki değişikliği fark ettiklerinde doğanın işleyişi artık eskisi gibi değildir. Aşırı sıcaklar, toz fırtınaları, çamur yağmurları, toprağın verimsizleşmesi her geçen gün daha da kötüleşmektedir:

“Neler olduğunu anlamayan hiçbir hayvan kalmadığında vakit artık çok geçti. Gök kızışmış, havalar aşırı ısınmış, mevsimler değişmişti. Toz fırtınaları ve çamur yağmurları her geçen gün artırıyordu. Ağaçlar yapraklarını döküyor fakat çiçek açmıyordu. Ekilen buğdaylar boy vermiyordu. Kazılan topraktan patates çıkmıyor, besin bulamayan yer altı canlıları sürüler halinde dışarı çıkıp yiyecek arıyordu. Diğer hayvanlar da onları avlıyordu” (2023a, s. 7).

Küresel ısınma, iklim değişikliği, kuraklık ve kıtlık konularına odaklanan eserin başında tarih Kahraman’ın doğum günü olan 29 Aralık’ı göstermesine, mevsim kış olmasına rağmen havanın çok sıcak olması, havada daha önce hiç görülmeyen bir kızılığın olması dikkat çekmektedir:

“Kışın ortasında bu kadar sıcak bir hava, sadece benim değil ülkedeki tüm insanların dikkatini çekiyordu. Davetliler güneşin batışıyla aynı hızda evimize akıyor ve eksikleri tamamlıyordu. Havada daha önce hiç görmediğim bir kızılık vardı.” (2023a, s. 13).

Kahraman’ın doğum gününden birkaç gün sonra o ve ailesi yeni evlerine taşınacaklardır. Taşınma kış mevsiminde gerçekleşmesine rağmen hava yazı aratmayacak kadar sıcaktır. Kışın ortasında yaşanan kavurucu sıcaklar, mevsimlerin birbirine karışması da küresel ısınmanın sonuçlarından biri olarak esere yansımıştır:

“Evdeki son gününe, aralık kalan pencereden süzülen yakıcı güneş ve onu bastırmaya çalışan serin rüzgârla uyandım. Sıcak ile soğuk sanki bir savaşa başlamıştı. Soğuk “Tüm bu zamanlar bana ait, gitmesi gereken sensin!” derken; sıcak, “O zamanlar geride kaldı. Şimdi tüm zamanlara ben hükmedeceğim!” der gibiydi.” (2023a, s. 15).

Bunaltıcı sıcaklarla geçen kış mevsiminin ardından ilkbahar mevsimi gelmiştir; ancak doğada baharın gelişine dair bir canlılık gözlenmemektedir. Aksine toprak kurudur, üzerinde tek bir yeşillik yoktur. Birkaç ay öncesinde otlarla dolu olan bahçeler bile kuru ve çatlak bir araziye dönüşmüştür. Gökyüzü her geçen gün artan bir kızılıkla kaplanmaktadır. Bu durum yazın felaketin boyutunun artacağına göstergesi olarak algılanmaktadır. Ancak buna rağmen eserdeki kişilerin doğanın kendisini iyileştirmesine yardımcı olacak herhangi bir çabasına rastlanmamakta sadece endişelenmekle yetinmektedirler:

“Sıcak geçen kışın ardından ilkbahar gelmiş geçiyordu artık. Fakat bir farkla! Bizlere okulda öğretildiğinin aksine çiçekler açmıyor, otlar yeşermiyor, kar suları eriyip ırmakları coşturmuyordu. Tüm kasaba, ilkbahar böyleyse yaz mevsiminin felaket getireceğini konuşuyordu.” (2023a, s. 46).

Kasaba halkının endişesi her geçen gün artmaya başlar. Haberler, tüm dünyada yaşanan iklim değişikliği nedeniyle yaşanan doğa olayları üzerinedir. Çeşitli ülkelerde yaşanan felaketler ürkütücü boyutlara ulaşmıştır. Bu durum karşısında insanların yapabildiği tek şey yiyecek sıkıntısı çekmemek için stok yapmak ya da başka bir yere göç etmektir. Ancak dünya çapında yaşanan küresel ısınma için bu geçici çözümler kendilerini sadece birkaç gün idare etmektedir:

“Saat dört, şimdi haberler. Batıdan gelen sıcak hava dalgası, mevsim normallerinin oldukça üstünde günler yaşamamıza sebep oluyor. Pek çok ülke kuraklık ve kıtlık korkusuyla depolarını doldurmaya başladı. Uzmanlar, havadaki kızıllığın da iklim değişikliğinden kaynaklandığını doğruladı. Bir ülkede başlayan toz fırtınaları ve çamur yağmurları, insanların komşu ülkelere göç etmesine sebep oldu...” (2023a, s. 53-54).

Kışın bile sıcaktan kavrulan, insanları yürüyemeyecek hâle getiren sıcaklık yaz mevsimi geldiğinde öylesine artar ki Kahraman, kasabayı iki yüz dereceye ayarlanmış bir fırına benzeter, gündüzleri dışarıya çıkmak imkânsız hâle gelmiştir. Eserde doğadaki bu değişim karşısında kendince bir şeyler yapmaya çalışan tek kişi Kahraman’dır. Doğayı seven, doğaya ait her bir unsura koleksiyonunda yer vermeye çalışan Kahraman, çeşitli sebze ve meyvelerin tohumlarını da biriktirmeye başlar ve yaşanabilecek kıtlık sıkıntısının önüne geçmeye çalışır:

“Isısı iki yüz dereceye ayarlanmış bir fırın gibiydi kasabamız. Sıcaklık her geçen gün artıyor, katlanılamaz hâle geliyordu. Bense koleksiyonuma yeni parçalar ekliyor (ki bunlar genellikle tohum oluyordu) akşamları ise telsiz muhabbetleri yapıyor ve kitap okuyordum. Bir hafta sonra okullar kapanacaktı. Tüm çocuklar gibi yaz tatilinin gelmesine seviniyordum ama daha fazla kavrulacağımız için de üzülüyordum.” (2023a, s. 56-57).

Havanın aşırı ısınması insanların yaşam koşullarında pek çok değişikliğe neden olmuştur. Çalışma saatlerini, işe gidiş-dönüş saatlerini mümkün olduğunca güneşin sıcaklığının en az olduğu zamanlara göre ayarlamaya çalışmışlardır:

“Gündüzleri dışarı çıkmak neredeyse imkânsızdı. İnsanlar işe gitmek için güneş doğmadan yola çıkıyor ve ancak battığında evlerine dönüyordu. Sokaklarda yeşil ve tonlarında bitki kalmamıştı. Otlar kuruyor, bir süre sonra kayboluyor ve alttaki toprak çatlıyordu. Çatlayan toprak her geçen gün yayılıyordu.” (2023a, s. 65).

Kıtlık

Küresel ısınma ve kuraklık ilerleyen süreçte gıda sıkıntısının da yaşanmasına yol açar. Olay örgüsü dışında verilen ikinci yazıda kendisini doğadan üstün gören ve ona hükmeden insanoğlunun tükettiği doğa karşısındaki çaresizliği vurgulanmıştır. Oysa derin ekoloji için insanın doğadaki hiçbir varlıktan bir üstünlüğü, önceliği ya da insan olduğu için fazladan hakları, ayrıcalıkları söz konusu değildir (Toska, 2017, s. 74). Doğaya uyumlu yaşadığında insan, doğanın kabullendiği bir ögedir ama doğanın uyumunu bozduğunda kendi felaketinin de yaratıcısıdır (Gökalp Alpaslan, 2014a, s. 6). İnsanlar, altın madeni aramak için kesilen ağaçların, altından daha değerli olduğunu anladıklarında artık çok geçtir. İnsanoğlunun zararlı faaliyetleri sonucunda verimsizleşen toprakta hiçbir şeyin yetişemez duruma gelmesiyle kıtlık baş göstermiştir. Bu durum

kimisinin henüz kıtlığın başlamadığı, hâlâ ürün alınabilen topraklara taşınmasına kimisinin ise bulabildiği her besini stoklamasına neden olmuştur:

“İnsanlar doğayı karşı başlattıkları savaşın sonuçlarını artık görüyordu. Toprak verdikçe kazanan insanlığın, alacak bir şeyi kalmamıştı. Altın madenleri için ağaçları kesenler, şimdi tüm altınları verip ağaçları geri getirmeye razıydı. Fakat bu imkânsızdı. Toprağın üzerindeki çatlaklar ve yarıklar, taşan bir nehir gibi giderek artıyor, hızla yayılıyordu. Evini ve yurdunu terk etmek istemeyenler depolarını dolduruyor, yiyebilecekleri tüm besinlerden yığın yapıyordu. O yiyeceklerin de bir gün biteceğini tahmin edenlerse tasını tarağını toplayıp kıtlığın henüz gelmediği topraklara taşınıyordu. Boşalan evlerde sessizlikle beraber toz yığınları birikiyor, anıların üstünü örtüyordu. İlk günlerde sınırlarını açan ülkeler de artık kapılarını kapatmış, kendi yağında kavrulmaya karar vermişti... (2023a, s. 23).

Doğaya verilen zarar nedeniyle başlayan kuraklık, büyük bir gıda sıkıntısını da beraberinde getirmiştir. Marketlerde de artık yiyecek bir şey bulamaz hâle gelen insanlar yeniden doğadan medet ummaya, nehirlere avlanmaya, yenilebilir otları yemeye başlamıştır:

“Herkes büyük bir sonun yaklaştığını biliyordu ama kimse bir şey yapamıyordu. Kuraklık batıdan doğuya doğru yayılıyordu. Binlerce köy ve kasaba boşalmıştı. İnsanlar şehir merkezlerine akın ediyor, yiyebilecek bir şeyler arıyordu. Bulduklarını depoluyorlardı ama birkaç gün sonra yine aç kalıyorlardı. Marketlerde de yiyecek bir şey kalmadığını anlayan insanlar çareyi yine doğada arıyor, ormanlara kayıyordu. Kimisi nehirlere avlanıyor, kimisi meyve ve yenilebilir otlar arıyordu. Çatlayarak yayılan toprak buldukları yere geldiğindeyse herkes yine tasını tarağını toplayıp doğuya doğru göç ediyordu...” (2023a, s. 39).

Sıcaklığın boyutlarının katlanılmaz duruma gelmesi beraberinde toprağın da verimsizleşmesine, üzerinde hiçbir şey yetiştirilemez hâle gelmesine yol açmıştır. Bahçesinde, tarlasında bir şey yetiştiremeyen kasabalı marketlerdeki yiyecekleri stok yapmaya başlamış; ancak bir süre sonra bu yiyeceklerin azlığı da paylaşım konusunda sorunlar yaşanmasına, kavgaların çıkmasına neden olmaya başlamıştır:

“Bahçelerinde bir şey yetiştiremeyen kasaba halkı marketlere hücum etmeye başladı tabii. Herkes kutu kutu yiyecek depoluyordu. Parası çok olanlar ihtiyacından fazla yiyecek aldığı anda kavgalar çıkıyor, market sahipleri de yiyecek alımına sınırlama getiriyordu. Fakat bu da çok uzun sürmedi. Kuraklık bir fırtına gibi, aniden bastıran bir yağmur gibi sarmıştı ülkemizi... Marketler de satacak bir şey bulamayınca, felakete önceden hazırlananlar ve bol bol yiyecek biriktirenlerin evlerinin önünde sıralar oluşmaya başladı. Yiyeceğini paylaşmak istemeyen ev sahipleri ise gece vakti kimselere görünmeden pılını pırtısını toplayıp göçüyordu.” (2023a, s. 65).

Göç

Aşırı sıcaklar, domino taşı gibi birbirini tetikleyen olayların yaşanmasına öncülük eder. Kavurucu sıcaklar, kuraklığın artmasına; kuraklık, toprağın verimsizleşmesine; toprağın ürün yetiştirilemez hâle gelmesi gıda sıkıntısının yaşanmasına; gıda azlığı, gıdaya erişim sıkıntısı stok yapmaya; stok yapma, gıdayı paylaşma kavgalarına ve son olarak da bulunduğu yerden birazcık da olsa daha iyi durumda olan yerlere göç etme

şeklinde devam eden bir kısır döngüye neden olur. Kahraman da depoladıkları yiyecekler tükendiğinde göç edip etmeyeceklerini düşünmeye başlamıştır:

“Biriktirdiğimiz yiyecekler suyunu çektiğinde, biz de haberlerdeki insanlar gibi göç mü edecektik? Bu sorunun kafamı kurcaladığı bir gün, hava birden kapandı. Kavurucu öğle güneşinin önüne siyah bulutlar toplanmış, kasabaya akşamüstü havası getirmişti. Böyle bir doğa olayını ilk kez görüyordum. Bulutlar yağmur yağdırmak istiyor fakat güneş izin vermiyor gibiydi.” (2023a, s. 66).

Eserde iki farklı göç üzerinde durulmuştur. Bunlardan bir tanesi bulunulan konuma göre doğuya göçme, diğeri ise Kahraman’ın bulduğu gizemli taşların etkisiyle ortaya çıkan geçit aracılığıyla farklı bir gezegene göç şeklindedir.

Duygu ve Bilge’nin ailesi de doğuya göç planları yapanlar arasındadır. Kuraklık ve kıtlık nedeniyle hayatını devam ettiremez hâle gelenler doğuya göç etmişlerdir. Buldukları verimli toprakları sahiplenme mücadelesi, kısıtlı kaynakların paylaşılabilmesi büyük kavgalara neden olmaya başlamıştır:

“Yeni ve bereketli bir yer keşfeden bir aile orayı sopa, ip veya taşlarla çevirerek sahipleniyordu. Sahiplenmek artık genlerimize işlemişti. Çevrilen yeri gören başka aileler de oraya gidiyordu fakat kaynakların paylaşılabilmesinden dolayı kavgalar çıkıyordu. Hiç bitmeyen kavgalardı bunlar. Oysa sonunda kuraklık oraya da ulaşıyor, uğruna kavga edilecek yer kalmıyordu. Ardından, tekrar göç başlıyordu. Güneşin doğup batması gibi bir döngü başlamıştı. Fakat nereye kadar sürecekti? Gidilecek yer kalmadığında ne olacaktı? İnsanlar havadaki nemin, topraktaki çimenin, ağaçtaki kirazın ve esen rüzgârın sahibi olamayacaklarını, bu şartlarda bile anlamıyordu. İnsanlar her şeyi satın alabileceğini sanıyordu...” (2023a, s. 55).

Verimli topraklara göç edenler yeni yerlerine tam olarak yerleşmeden oraları da kuruttukları için duraksız bir göç serüveni yaşamaktadırlar. Kimisi bir adada yaşam mücadelesi verirken kimisi bu sıkıntılı sürecin kaybedeni olmuştur:

“Sadece doğduğu toprakları terk etmek istemeyenler olduğu yerde kalıyordu. Diğer herkes yaşamak umuduyla kaçıyordu. Çekirge sürüleri gibi gruplar hâlinde, bir sel gibi akıyordu insanlar. Gittikleri yeri kurutup başka yerlere uçuyorlardı. Gidebilecekleri yer kalmadığında ise önlerine ya aşılmaz bir dağ ya da deniz çıkmış oluyordu. İşini bilenler, ayarlanan teknelerle uzaklara kaçıyordu. Kimisi bir ada bulup ömür boyu orada yaşama umudunu taşıyordu. Kimisiyse daha yolun başında alabora oluyor, ümitleriyle beraber yaşamını kaybediyordu. Gitmeyi başaranlardan da kimse haber alamıyordu...” (2023a, s. 70).

Birinci kitapta umut: başka bir gezegendir. Kasabalının bir kısmı göç planları yapsa da dünyanın her tarafından benzer felaket haberleri geldiği için nereye gideceklerini bilmez bir hâldedirler. Kahraman’ın koleksiyonundaki gizemli taşlar aracılığıyla keşsettikleri geçit başka bir gezegende her şeye yeni baştan başlama umudu doğurmuştur. Ancak kasaba halkını bilinmezlik de korkutmaktadır:

“Haklısınız, dedi İskender amca. Biz buraya aitiz. Binlerce yıldır böyleydi. Ama şimdi kafanızı kaldırıp baktığınızda, bize kucağını açmış bir dünya görebiliyor musunuz? Dünyanın her yanından haberleri izliyoruz. Saklanacak bir yer kaldı mı? Mahvetmediğimiz küçücük bir alan var mı? ... Bundan bir sene önce, dünyamızı büyük bir kuraklık vuracak ve yaşanılacak bir avuç bile yer kalamayacak deseler, şüphesiz buna hiçbirimiz inanmazdık, dedi. İskender amca, kararlılıkla. Fakat dünya tarihine baktığımızda, birkaç milyon yılda bir felaketlerin geldiğini görüyoruz. Bence bu da onlardan biri. Tüm insanlar yeryüzünden

silinmeden önce bu şansı değerlendirmeliyiz. İskender amca son cümlesini söylediği an, kasabanın kuzeyinden kalkan toz fırtınası da büyük bir gürültüyle kendini gösterdi.” (2023a, s. 80).

Kasabalılar, kendilerini nelerin beklediğini bilmedikleri bir gezegene gitmekle, felaketlerin gün geçtikçe şiddetini artırdığı, tükettikleri dünyada kalma arasında çaresizdirler. Yaklaşan büyük bir fırtınanın etkisiyle kısa sürede karar vermek zorunda oldukları ve dünyaya dair umutları kalmadığı için yeni bir yaşam kurma umuduyla, geri dönüp dönemeyeceklerini, ne gibi sorunlarla mücadele edeceklerini hiç bilmedikleri bir gezegene gitmeye mecbur olurlar:

“Kaybedecek zaman yoktu. Yaklaşan fırtına tüm zamanların en büyüğüydü ve önüne ne gelirse yutuyordu. Yoğun bir insan seli kütüphaneye doğru akmaya başladı. Birkaç kişi evde bıraktıkları yaşlı insanları almak için koşar adım etrafa dağılmıştı. Gitmek istemeyenler çaresiz bakışlarla birbirlerini izliyordu... Kahraman... Koleksiyonunun içinde tohumlar var mı? Olmaz mı! İşte şuradaki rafta! Kuraklık yaklaştıkça çeşitleri de artırmıştım.” (2023a, s. 81-82).

Geçitten diğer gezegene geçenler kendilerini bomboş büyük bir arazide bulurlar. Kalabalık, yeni gezegende ne yapacağını bilmez bir şekilde beklerken Bilge'nin dedesi söz alarak harikulade dünyayı çöle çevirdikleri, doğaya, gezegenlerine yaptıkları sonucunda bilmedikleri bir yerde olduklarını belirtir. Dengesini bozdukları ekosistemin en büyük zararı kendilerine verdiğini geç de olsa anlamışlardır:

“Değerli köy halkı! Topluluğumuzun en yaşlı üyesi olarak konuşmayı ben yönetmek isterim. El birliğiyle mahvettiğimiz gezegenimizde ekecek bir karış toprak bırakmadığımız için bugün buradayız.” (2023b, s. 14).

Yeni gezegende herkes uzmanlık alanına göre çalışacak ve elbirliğiyle yeni bir düzen kurmaya çalışacaklardır. Kasabanın gözetleme kulesinde çalışan ormancı Sinan Amca bölgeyi keşfetmek, yaşamak için en ideal yeri belirlemek, su ve yiyecek kaynaklarını tespit edip bölgenin haritasını çıkaracaktır. Kahraman ve arkadaşları da ona katılarak keşif ekibini oluştururlar. Sinan Amca, yeni gezegende doğayı keşfetmeye çıkan keşif ekibini doğada gördükleri hakkında bilgilendirmeyi de ihmal etmez:

“Bu ağaç, porsuk ağacı çocuklar, dedi. Sinan amca. Ülkemizde nesli tükenmek üzere. Meyveleri çok kıymetli, günümüzde kanser hastalığı için kullanılmakta. Kasabamızın ormanlarında da bir tane olduğu söyleniyordu. Fakat kendisine uzun yıllar rast gelememiştim... Evet, yangın gözlemenin yanında bir diğer görevim de ormanlarımızdaki canlı çeşitliliğinin kaydını tutmaktı. Evdeki defterimde, hangi ağaçtan kaç tane var hepsi yazıyor. Bazı günler sadece bu porsuk ağacını aramaya çıkardım. O ağacı bulmak ve çoğaltmak için yanıp tutuşuyordum.” (2023b, s. 41).

Yeni gezegeni keşif sırasında hayvanlar konusunda çok bilgili olan Duygu da kendilerini kaçıran yerlilerin yanındaki hayvanların şifakalar olduğu konusunda arkadaşlarına bilgi verir:

“Bunlar şifaka dedi. Lemurların akrabasıdır. Nesilleri geldiğimiz dünyada tehlike altındaydı. Duruma bakılırsa burada böyle dertleri yok. Zeki hayvanlardır.” (2023b, s. 60-61).

İkinci kitapta umut: kasabada hâlâ yapılabilecek şeyler olduğudur. Kasabalılar, yeni gezegende yerlilerin saldırılarına uğradıkları sırada geçitten gelen kamyonetli adam sayesinde yeniden dünyaya dönme şansı elde ederler. Kuraklıkla, kıtlıkla baş edemedikleri için kaçtıkları kasabaya döndüklerinde karşılaştıkları manzaraya inanamazlar. Birkaç gündür başka bir gezegende olmalarına rağmen kasabalarına

geldikleri zaman aradan kırk beş yılın geçtiğini öğrenirler, zamanda yolculuk yapmışlardır ve bu süre zarfında insan elinin değmediği doğa yeniden canlanmıştır:

“Kurak ve sıcak diye kaçtığımız kasaba, ağaçlara ve yeşillığe boğulmuştu. Evlerin duvarlarından, elektrik direklerinden, çatılardan ve arabaların üzerinden bile bitkiler çıkmıştı. Doğa dev bir canavar gibi canlanmış, kasabamızı yutmuştu. Buna anlam vermemiz o an için mümkün değildi, çünkü sadece birkaç gündür başka bir diyardaydık ve bu kadar kısa süre içinde kasabanın yemyeşil olması imkânsızdı.” (2023b, s. 88-89).

“Dünya, insanlar ellerini üzerinden çekince, fabrikalar kapanınca ve atıklar son bulunca kendiliğinden canlanmış, yine o eski ve bereketli hâline kavuşmuştu.” (2023b, s. 95).

Eserin sonunda doğaya verilen her zararın, dengesi bozulan ekosistemin bütün sistemi etkilemesi sonucunda aslında bilinçsizce attıkları her adımın kendisine zarar verdiğini anlayan insanlar, doğanın kendisini iyileştirmesinden büyük bir sevinç duyarlar. İnsanoğlu olmadığında doğanın kendi kendisini yenileyebilmesi, iyileştirebilmesi hataların anlaşılmasında çok etkili olmuştur:

“Doğa bize büyük bir ders vermişti. Ona zarar verenler aslında kendilerine zarar veriyordu ve biz, şunu çok iyi anlamıştık: Herkesin sadece bir tane evi vardı ve o ev hepimizindi: Dünya!” (2023b, s. 95).

Bu nedenle tüm canlıları yaşatma, doğadaki kaynakların sürdürülebilirliğini artırmayı hedefleyen bir ekolojik bilince sahip olmak gerekmektedir. “Derin Ekoloji’ye göre yeryüzündeki canlı veya cansız, doğanın parçası olan her unsur, varlığının değeri açısından doğada aynı haklara ve imkânlara sahiptir.” (Ayaz, 2014, s. 280). Doğadaki hiçbir canlının bir diğerinden üstünlüğü ya da ayrıcalığı yoktur. Ekosistem bir dışlinin çarkları gibi çalışmakta bir yerde çarklardan biri zarar gördüğü zaman tüm sistem durmaktadır. Bu nedenle doğaya hükmetmeye çalışmadan, doğanın bir parçası olduğumuzun bilinciyle hareket etmek, bilinçli bir tüketimle sürdürülebilirliği riskli olan doğal kaynakları daha uzun ömürlü kullanmak gerekmektedir.

Sonuç

Çevre farkındalığını artıran eserin, başta çocukları olmak üzere tüm okurlarını hepimizin tek evi olan dünyaya, doğaya karşı sorumluluk almaya yönelttiği, çevreye karşı duyarlı, korumacı bireyler olarak yetismeyi, bilinçlenmeyi sağladığı tespit edilmiştir. Eser, çocuğa doğrudan çevreyi koruma vs dayatmak yerine sürükleyici ve etkisi kalıcı bir kurguyla doğanın önemini vurgulamıştır. Eserinde çevresel sorunlarının temelinde insan odaklı bakışın olduğunu belirten Yaşar, bu yaklaşımın getirdiği zararları vurgulamaya çalışırken çocukların/okurların çevreye karşı ana sorumlulukları hakkında da düşüncelerini sağlamıştır. İnsanı doğanın hâkimi olarak gören, doğayı insanın hâkimiyetine dâhil etmeye çalışan bu düşüncenin ne kadar yanlış olduğunu, bu zihniyet ile insanın en çok zararı aslında kendisine verdiğini göstermiştir.

Eserin, çocuklara hitaben yazıldığı için çocukların seviyesine uygun bir şekilde ve onların sıkılmadan okuyabileceği akıcı bir dille yazıldığı tespit edilmiştir. Yazar, küresel ısınma, kıtlık ve göç sorununu eserdeki kahramanların başından geçen sürükleyici ve heyecan dolu maceralarla işleyerek çocukların kolaylıkla ve severek okuyabileceği bir eser ortaya çıkmasını sağlamıştır. Eseri aracılığıyla çocukları/okurları bilinçlendiren, onların çevreye duyarlı bireyler olmasını sağlayan yazar, insan ve doğa sevgisi gibi değerleri pekiştirici bir şekilde işlemiştir.

Eser, karamsar bir tabloyla bitmeyip doğanın kendi kendini iyileştirebileceğini göstererek çocukların umutlarını tazelemiştir. Böylelikle küçücük dünyalarında endişe ve korku duymak yerine neler yapmaları gerektiğini aşlamıştır.

Eserde çevre sorunlarının yanı sıra kütüphane/kitap sevgisi, okumanın önemi, arkadaşlık bağları, merak duygusunun yaratıcılığı tetiklediği, sevinç ve kederin hayatın doğal bir parçası olduğu, iyiliğin hiçbir zaman karşılıksız kalmayacağı gibi mesajların da verildiği tespit edilmiştir.

Kaynakça

- Ayaz, H. (2014). Çevreci Eleştiri Üzerine Genel Bir Değerlendirme. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 3(1), 278-292.
- Gökalp Alpaslan, G. (2014a). Cengiz Aytmatov'un Elveda Gülsarı, Dişi Kurdun Rüyalari, Ebedi Gelin: Dağlar Yıkıldığı Zaman Romanlarında Hayvan Zihni. *Türklük Bilimi Araştırmaları (TÜBAR)*, 19(36), 11-26.
- İşler, D. (2023). Türkiye'nin İlk ve Tek Ekolojik Oyuncak Müzesi. *TRT Çocuk Dergisi Ekolojik Farkındalık*, 28-29.
- Oppermann, S. (2012). Ekoeleştiri: Çevre ve Edebiyat Çalışmalarının Dünü ve Bugünü. *Ekoeleştiri: Çevre ve Edebiyat* (Editör: Serpil Oppermann). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Özdağ, U. (2005). *Edebiyat ve Toprak Etiği: Amerikan Doğa Yazınında Aldo Leopold'cu Düşünce*. Ankara: Ürün Yayınları.
- Özdağ, U. ve Alpaslan, G. G. (2010). Türkiyat Araştırmalarında Yeni Bir Alan: Çevreci Eleştiri. Ü. Çelik Şavk (Ed.) 3. *Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri: 25-27 Mayıs 2010*. (ss. 641-651) Ankara: Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Özdağ, U. (2017). *Çevreci Eleştiriye Giriş -Doğa, Kültür, Edebiyat-*. Ankara: Ürün Yayınları.
- Parlak, S. (2022). Sinan Yaşar: En Büyük İlham Kaynağım Çocukluğum. *Edebiyathaber.net* (20 Mayıs 2022) (URL: <https://www.edebiyathaber.net/sinan-yasar-en-buyuk-ilham-kaynagim-cocuklugum/>)
- Sever, S. (2007). Çocuk Edebiyatı Öğretimi Nasıl Olmalıdır?. II. *Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu* (Yayıma Hazırlayan: Sedat Sever). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Şimşek, T. ve Yakar, Y. M. (2016). Çocuk ve Edebiyat. *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı* (Editör: Tacettin Şimşek). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Toska, S. (2017). *Ekokurgu Ekolojik Sorunların Çözüm Yolu Olarak Edebiyat*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2017). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yaşar, S. (2023a). *Küçük Toplayıcının Büyük Macerası*. (Üçüncü Baskı). İzmir: Tudem Eğitim Hizmetleri San. Tic. AŞ.
- Yaşar, S. (2023b). *Küçük Toplayıcının Büyük Yolculuğu 2. Kitap*. İzmir: Tudem Eğitim Hizmetleri San. Tic. AŞ.